

KUTATÁSI TERV

KUTATÁS TÁRGYA: A NEMZETKÖZI FEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉS ÚJ KIHÍVÁSAI

CÍME: ÁTALAKULÓ NEMZETKÖZI FEJLESZTÉSI EGYÜTTMŰKÖDÉS: ÚJ DONOROK, ÚJ CÉLKITŰZÉSEK, ÚJ TÁMOGATÁSI FORMÁK

BEVEZETÉS

Napjainkban a fejlődő országok gazdasági helyzete és gazdasági elmaradottsága komoly kihívás elé állítja a nemzetközi közösséget: az elmaradottság következményei (pl. járványok, környezetszennyezés, terrorizmus, migráció) már határon átnyúló, globális probléma. Ezen országok gazdasági fejlődésének elősegítése már évtizedek óta napirendben van, azonban a nemzetközi fejlesztési együttműködés hatékonysága megkérdőjelezhető. 60 év alatt csak a Világbank 2,3 billió dollárnál több fejlesztési támogatást juttatott a fejlődő országokba (Weller–Yi-Chong 2009), és a külföldi segélyek a fejlődő országok GDP-jének átlagosan 12,5 százalékát teszik ki (Irandoust–Ericsson 2005), azonban a szegénység még mindig komoly probléma ezekben az országokban. Más szemszögből nézve: Fekete-Afrikában a GNI-arányos hivatalos fejlesztési támogatások dinamikusan növekedtek az 1970-es évek óta, azonban a térségben az egy főre jutó GDP az 1970-es szinthez képest alig változott (Udvari 2012). A 2000-ben elindított Millenniumi Fejlesztési Célok teljesülése is kétségbe vonható (Easterly 2009). Vajon a fogadó országok abszorpciós képességével van gond, vagy a donorok szabnak olyan feltételeket, ami már a hatékonyság rovására megy? Talán emiatt is fordul egyre nagyobb figyelem más alternatívák felé, melynek eredményeként a nemzetközi fejlesztési együttműködés is átalakulóban van.

Napjainkban több területet is érintő átalakulásnak („csendes forradalomnak”, Woods 2008) lehetünk szemtanúi. Olyan új országok jelentek meg a donorok között, akik eddig recipiensek voltak (Dreher et al. 2011; Lightfoot 2008; Shushan–Marcoux 2011; Szent-Iványi 2012): a kelet-közép-európai országok az Európai Unió tagság miatt (is) vállalnak kötelezettséget, azonban számtalan feltörekvő donor (Arab országok, Brazília, India, Kína) saját érdekei szerint cselekszik. Továbbá mintha már nem közvetlenül a szegénység csökkentése lenne a cél, hanem a nemzetközi kereskedelemben való pozíció javítása: az ezredforduló óta a nemzetközi közösség – beleértve: ENSZ, UNCTAD, Európai Unió, Kereskedelmi Világszervezet, Monterrey Konferencia a fejlesztési támogatásokról – nyíltan megfogalmazza ezt (Udvari 2012), valamint az Aid for Trade 2005-ös hivatalos megjelenése is ezt támasztja alá. Megemlítendő az is, hogy a hagyományos fejlesztési segélyek mellett már újfajta támogatások is megjelentek, mint például a költségvetés-támogatás (Cordella – Dell’Ariccia 2007). Az Európai Unió is kiemelt szerepet szán ennek nemzetközi fejlesztési politikájában: egyrészt több joganyagban is szerepel (pl. EB 2011), másrészt önálló iránymutatást adott ki ezzel kapcsolatban (Id. EC 2012). Azonban azt is észre kell venni, hogy a nemzetközi fejlesztési együttműködésben csak egy helyen történt csekély változás: ez pedig a segélyezett országok köre.

Ezek ismeretében fogalmazódtak meg bennem az alábbi kérdések: e változások következtében hatékonyabb lesz-e a nemzetközi fejlesztési együttműködés, amit eddig a multilaterális intézmények és az OECD Fejlesztési Bizottságának (DAC) fejlett országokból álló tagjai uraltak? Az összességében növekvő segély nagyobb hatékonyságot is eredményez? Befolyásolhatja a segélyek hatékony(abb) felhasználását, ha olyan donoroktól származik, amelyek korábban maguk is recipiensek voltak? A feltörekvő országok mint új donorok alkalmazkodnak a korábban kialakult segélyezési trendekhez és elvekhez, vagy teljesen új utakon járnak? Megváltoznak-e a segélyek kedvezményezettjei? Az átalakuló célok és fejlesztési támogatások mennyiben járulhatnak hozzá a fejlődő országok gazdasági fejlődéséhez? Magyarországnak milyen nemzetközi környezethez kell alkalmazkodnia?

Az elmúlt években több szempontból elemeztem a fejlődő országok gazdasági lehetőségeit és problémáit. Két éve fordultam a hazánkban még egyáltalán nem tárgyalt témakör felé: az Aid for Trade jellegű támogatások hatásvizsgálatával és az Európai Unió nemzetközi fejlesztéspolitikájába való illeszkedésével foglalkozom. Kutatásaim során tapasztaltam azt, hogy Magyarországon csak egy szűk szakmai kör foglalkozik a nem-

zetközi fejlesztési együttműködéssel. Holott azzal, hogy Magyarország az Európai Unió tagja lett, aktív szerepet kell vállalnia az EU fejlesztési tevékenységében is, ami Magyarország szempontjából pénzügyi kötelezettséggel is jár (a 2008-2013 közötti időszakban 128,4 millió eurót kellett az Európai Fejlesztési Alapba befizetnünk). Emellett a magyar nemzetközi fejlesztési együttműködési politika kialakulóban van, így mindenképpen fontos annak tisztán látása, hogy milyen folyamatok zajlanak a világban, abba hogyan tudunk bekapcsolódni.

CÉLKITŰZÉS: A KUTATÁSI PROGRAM CÉLJA

A kutatási programmal kettős céloom van. Egyrészt céloom a nemzetközi fejlesztési együttműködés legújabb trendjeinek, jellemzőinek feltárása, válaszolva az alábbi kérdésekre:

- Milyen jellemzői vannak az új donoroknak, és segélyezési tevékenységük mennyire hasonlít/különbözik a régi donor országok tevékenységéhez?
- Hogyan definiálhatók a nemzetközi fejlesztési együttműködés céljai, és az Aid for Trade ebben hogyan jelenik meg?
- Miért nyert teret a költségvetés-támogatás és miért lehet jobb a hagyományos értelemben vett segélyeknél; milyen előnyei és hátrányai vannak a költségvetés-támogatásnak, valamint az újabb eszközöknek?

Másrészt céloom az általános jellemzők feltárásán túl ezek eredményességének, lehetséges hatásainak kimutatása, melyhez többváltozós statisztikai elemzést, ökonometriai módszereket használok fel.

ÜTEMTERV

2014. I. negyedév (jan.-márc.)

Fő téma: A feltörekvő donorok sajátosságainak áttekintése

Munkaszakasz célja: A feltörekvő országok mint donorok motivációinak, segélyezési tevékenységük feltárása. Hasonlóságok és eltérések az OECD Fejlesztési Bizottságának segélyezési tevékenységétől.

Módszerek:

- (1) Szakirodalm kutatás: nemzetközi folyóiratok adatbázisai (ScienceDirect, SpringerLink, EBSCO, JSTOR), hazai folyóiratok adatbázisa (MATARKA)
- (2) Szekunder adatok gyűjtése: OECD statisztikai adatbázisa (OECD CRS), UNCTADStat, World Development Indicators, United Nations Statistics Division

Vizsgált minta: kb. 80 fejlődő ország (adatok elérhetőségének függvénye), DAC-országok, feltörekvő donorok

Outputok (legkésőbbi határidő, amennyiben releváns):

- (1) Feltörekvő donorok jellemzőinek összesítése, összevetése az OECD Fejlesztési Bizottságának donoraival – folyóiratcikk vázlata (2014. március 31.)
- (2) Kurzus előadásanyaga: feltörekvő donorok (2014. márc. 31.)
- (3) Tutori tevékenység: érdeklődő hallgatóval témaegyeztetés, kutatásba való bekapcsolódása

2014. II. negyedév (ápr.-jún.)

Fő téma: költségvetés-támogatás főbb jellemzőinek feltárása. Az Aid for Trade-támogatásokkal kapcsolatos legújabb elemzések összegyűjtése.

Munkaszakasz célja: A költségvetés-támogatás főbb jellemzőinek meghatározása, a fejlesztési támogatásokkal szembeni előnyei és hátrányai meghatározása. Az Európai Unió motivációi a költségvetés-támogatás mögött. Az új EU-tagországok bekapcsolódásának lehetőségei. A fogadó országok reakcióinak feltárása. Továbbá: Milyen új trendek figyelhetők meg az Aid for Trade megítélésében? A negyedév elején az előző időszakban megírt folyóiratcikk véglegesítése.

Módszerek:

(1) Szakirodalomkutatás: nemzetközi folyóiratok adatbázisai (ScienceDirect, SpringerLink, EBSCO, JSTOR), hazai folyóiratok adatbázisa (MATARKA)

(2) Szekunder adatok gyűjtése: OECD statisztikai adatbázisa (OECD CRS), UNCTADStat, World Development Indicators, United Nations Statistics Division

(3) Statisztikai elemzések végzése (leíró statisztika, többváltozós elemzések Excel és SPSS segítségével)

Vizsgált minta: kb. 80 fejlődő ország (adatok elérhetőségének függvénye), DAC-országok

Outputok (legkésőbbi határidő, amennyiben releváns):

(1) Végleges folyóiratcikk a feltörekvő donorok témaköréből

(2) Költségvetés-támogatás főbb jellemzőinek összefoglalása, az Európai Unió nemzetközi fejlesztési politikájába való illeszkedése, nemzetközi trendek meghatározása. Folyóiratcikk vázlata.

(3) Az Aid for Trade legújabb szakirodalmának áttekintése, annak összegzése

(4) Kurzus előadásanyagai: budget support, Aid for Trade (2014. április 15.)

(5) Legalább 3 db előadás – egyetemi hallgatók számára – a kutatási programhoz illeszkedően (2014. május 15.)

(6) Tutori tevékenység: hallgatói kutatások irányítása, felügyelete a kutatási programhoz kötődő témában

(7) A 2014. szeptemberi European Trade Study Group konferenciájára: absztrakt, konferencia-jelentkezés (2014. április 30.)

2014. III. negyedév (júl.-szept.)

Fő téma: az új donorok és a költségvetés-támogatás; az új donorok és az Aid for Trade-támogatások.

Munkaszakasz célja: Az új donoroktól érkező támogatások hatásainak elemzése. Az Aid for Trade-támogatások lehetséges következményeinek elemzése, válság előtti és válság utáni időszak összevetése.

Módszerek:

(1) Szakirodalomkutatás: nemzetközi folyóiratok adatbázisai (ScienceDirect, SpringerLink, EBSCO, JSTOR), hazai folyóiratok adatbázisa (MATARKA),

(2) Szekunder adatok gyűjtése: OECD statisztikai adatbázisa (OECD CRS), UNCTADStat, World Development Indicators, United Nations Statistics Division

(3) Statisztikai elemzések végzése (leíró statisztika, többváltozós elemzések Excel és SPSS segítségével)

Vizsgált minta: kb. 80 fejlődő ország (adatok elérhetőségének függvénye), DAC-országok, feltörekvő donorok

Outputok (legkésőbbi határidő, amennyiben releváns):

(1) Oktatási segédanyag: első változat 2014. szeptember 1-ig, javított változat 2014. szeptember 30-ig

(2) Conference paper (European Trade Study Group konferenciája), részvétel a konferencián Münchenben (2014. aug. 15.; konferencia: 2014. szeptember 2. hete)

(3) Tutori tevékenység: hallgatói kutatások irányítása, felügyelete a kutatási programhoz kötődő témában (szakdolgozat és/vagy TDK-dolgozat)

(4) Amennyiben megszervezésre kerül: a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karának tehetség-gondozó táborában (Tehetség, Tudomány, Team tábor) workshop vezetése

(5) Folyóiratcikk: Aid for Trade legújabb trendjei (akár bevont hallgatóval)

2014. IV. negyedév (okt.-dec.)

Fő téma: az Európai Unió nemzetközi fejlesztéspolitikája az új donorok, a költségvetés-támogatás és az Aid for Trade-támogatások tükrében. Magyarország kötelezettségei.

Munkaszakasz célja: Hogyan reagál az Európai Unió az új kihívásokra? Az új donorok (elsősorban az EU-n kívüliek) befolyásolják-e/veszélyeztetik-e az EU nemzetközi fejlesztési akcióit?

Vizsgált minta: kb. 80 fejlődő ország (adatok elérhetőségének függvénye), EU-tagországok

Módszerek:

- (1) Szakirodalomkutatás: nemzetközi folyóiratok adatbázisai (ScienceDirect, SpringerLink, EBSCO, JSTOR), hazai folyóiratok adatbázisa (MATARKA)
- (2) Szekunder adatok gyűjtése: OECD statisztikai adatbázisa (OECD CRS), UNCTADStat, World Development Indicators, United Nations Statistics Division
- (3) Statisztikai elemzések végzése (leíró statisztika, többváltozós elemzések Excel és SPSS segítségével)

Outputok (legkésőbbi határidő, amennyiben releváns):

- (1) Az Európai Unió nemzetközi fejlesztéspolitikájának áttekintése (2014. dec. 31.)
- (2) Folyóiratcikk véglegesítése (a költségvetés-támogatás és az Európai Unió).
- (3) Tutori tevékenység: hallgatói kutatások irányítása, felügyelete a kutatási programhoz kötődő témában (szakdolgozat és/vagy TDK-dolgozat)
- (4) 3*1,5 órás előadás megtartása a kutatási programhoz kötődően, eredmények ismertetése (2014. dec. 10.)

ÖSSZEGZÉS: ELVÁRT EREDMÉNYEK, A KUTATÁSI EREDMÉNYEK TERVEZETT HASZNOSÍTÁSA

Kutatásom eredményeként választ kapunk azokra a kérdésekre, hogy:

- melyek a főbb kihívások a nemzetközi fejlesztési együttműködésben („csendes forradalom”-e);
- melyek az új, feltörekvő országok donortevékenységének jellemzői, és ezeknek milyen hatásai vannak;
- az újfajta célok és az újfajta támogatási eszközök fedik-e egymást, és milyen hatásai lehetnek a fejlődő országokra;
- az Európai Unió nemzetközi fejlesztéspolitikája hogyan reagál a változásokra.

Kutatásom eredményeit több területen, köztük a Szegedi Tudományegyetemen mint befogadó felsőoktatási intézményen lehet hasznosítani:

- a tudományos szakma tájékoztatása folyóiratcikkekben és nemzetközi konferencián való részvétellel;
- az újonnan megszerzett ismeretek alapján az egyetemen új kurzust felépíteni, és a Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Karának közgazdaság-hallgatóinak látókörét bővíteni;
- a 2014 nyarán megrendezésre kerülő tehetséggondozó táborban workshop vezetése;
- a tudományszervezés területén a kutatásba két hallgatót tervezek bevonni, akik végül szakdolgozatukban és/vagy tudományos diákköri dolgozatban és/vagy a 2015. évi OTDK-n ismertetik kutatási eredményeiket;
- a kurzushoz oktatási segédanyagban összefoglalni a kutatási eredményeket.

FONTOSABB IRODALOMJEGYZÉK

Kutatási tervben hivatkozott (és a kutatási programhoz is kapcsolódó) irodalmak:

- Cordella, T. – Dell'Araccia, G. (2007): Budget Support versus Project Aid: A Theoretical Appraisal. *The Economic Journal*, 523, 1260-1279. o.
- Dreher, A. – Nunnenkamp, P. – Thiele, R. (2011): Are 'New' Donors Different? Comparing the Allocation of Bilateral Aid Between nonDAC and DAC Donor Countries. *World Development*, 11, 1950-1968. o.
- Easterly, W. (2009): How the Millennium Development Goals are Unfair to Africa. *World Development*, 1, 26-35. o.
- EB (2011): A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, a Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. A harmadik országoknak nyújtott költségvetéstámogatás jövőbeni megközelítése. COM(2011) 638 végleges, Európai Bizottság, Brüsszel.
- EC (2012): *Budget Support. Guidelines. Programming, Desing and Management – A Modern Approach to Budget Support*. European Commission, Brussels.

- Irاندoust, M. – Ericsson, J. (2005): Foreign aid, domestic savings, and growth in LDCs: An application of likelihood-based panel cointegration. *Economic Modelling*, 4, 616-627. o.
- Lightfoot, S. (2008): Enlargement and the challenge of EU development policy. *Perspectives on European Politics and Society*, 2, 128-142. o.
- Shushan, D. – Marcoux, C. (2011): The Rise (and Decline?) of Arab Aid: Generosity and Allocation in the Oil Era. *World Development*, 11, 1969-1980. o.
- Szent-Iványi B. (2012): Aid allocation of the emerging Central and Eastern European donors. *Journal of International Relations & Development*, 1, 65-89. o.
- Udvari B. (2012): Az Európai Unió nemzetközi fejlesztési politikájának értékelése: a kereskedelempolitikai eszközök adta lehetőségek. *Doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem, Közgazdaságtani Doktori Iskola.*
- Weller, P. – Yi-Chong, X. (2009): The World Bank: an institution with many faces. *Social Alternatives*, 2, 18-22. o.

Kutatáshoz kapcsolódó főbb irodalmak:

- Chin, T. G. – Frolic, B. M. (2007): *Emerging donors in international development assistance: The China case.* Partnership and Business Development Division, IDRC, Canada.
- Cordella, T. – Missale, A. (2013): To give or to forgive? Aid versus debt relief. *Journal of International Money and Finance*, 504-528. o.
- Fuchs, A. – Vadlamannati, K. C. (2013): The Needy Donor: An Empirical Analysis of India's Aid Motives. *World Development*, 44, 110-128. o.
- Hayman, R. (2011): Budget Support and Democracy: a twist in the conditionality tale. *Third World Quarterly*, 4, 673-688. o.
- Kilby, C. (2011): What Determines the Size of Aid Projects? *World Development*, 11, 1981-1994. o.
- Kim, E. M. – Oh, J. (2012): Determinants of Foreign Aid: The Case of South Korea. *Journal of East Asian Studies*. 2, 251-273. o.
- Manning, R. (2006): Will 'Emerging Donors' Change the Face of International Co-operation? *Development Policy Review*, 4, 371-385. o.
- Molenaers, N. (2012): The Great Divide? Donor perceptions of budget support, eligibility and policy dialogue. *Third World Quarterly*, 5, 791-806. o.
- Nordtveit, B. H. (2011): An emerging donor in education and development: A case study of China in Cameroon. *International Journal of Educational Development*, 2, 99-108. o.
- Owa, M. (2011): Revisiting the Paris Declaration Agenda — an inclusive, realistic orientation for aid effectiveness. *Development in Practice*, 7, 987-998. o.
- Paulo, S. – Reisen, H. (2010): Eastern Donors and Western Soft Law: Towards a DAC Donor Peer Review of China and India? *Development Policy Review*, 5, 535-552. o.
- Sato, J. – Shiga, H. – Kobayashi, T. – Kondoh, H. (2011): „Emerging Donors” from a Recipient Perspective: An Institutional Analysis of Foreign Aid in Cambodia. *World Development*, 12, 2091-2104. o.
- Szent-Iványi B. – Tétényi A. (2013): The East-Central European new donors: mapping capacity building and remaining challenges. *Journal of International Development*, 6, 819-831. o.
- Woods, N. (2008): Whose aid? Whose influence? China, emerging donors and the silent revolution in development assistan. *International Affairs*, 6, 1205-1221. o.